DOMINICI VANDELLI PHILOSOPHI AC MEDICI REGII BOTANICES…

Domenico Vandelli

VIRO CELEBERRIMO

D. D. GUALTERO WADE

S. P. D.

DOMINICUS VANDELLI.

Dracænæ, seu Arboris Draconis descriptionem Tibi inscribere, Vir celeberrime, decrevi, quum Tu jam superioribus annis ejus fructificationem sub examine revocasti, atque figuram *Loeflingio* ostendisti, quam tamen vorax ignis unà cum copiosa Tua librorum supellectile in fatali Terræmotu consumpsit.

Tribus jam elapsis annis

deſcriptionem & iconem hujus arboris Cel. Equitis *Caroli Linnæi* ſuaſu Regiæ Upſalienſi Societati communicavi, & ipſe *Linnæus Dracænam Vandelli* in ultima ſyſtematis Naturæ editione nuncupavit: attamen eam typis committere differebam, exſpectans in lucem edere opus (a), quod abſolutum anno 1765 approbaſti. Continet integram naturalem Hiſtoriam Urbis, & Agri Oliſiponenſis; in qua plures plantarum & animalium novas ſpecies deſcripſi, quarum aliquas in ultima ſyſtematis Naturæ editione invenies.

In relationibus autem publicis

(a) *Hiſtoria naturalis Urbis & Agri Oliſiponenſis continens terras, lapides, petrefacta, thermas, plantas, animalia, eorumque uſus in re Medica, Œconomica, & Artibus.*

blicis legens eamdem *Dracænæ* plantam Cel. *Vansvieteni* consilio a C. D. *Crantz* nuper descriptam esse, & *Storkiæ* nomine insignitam (a); in animum duxi; ejus iconem rursus edere, atque descriptionem subjungere.

Grisley Viridarium Lusitanicum Linnæanis nominibus illustra-

(a) Ex relat. Matrit. *Viena 2 de Julio 1768. El Consejero de Grantz Professor de Medicina en esta Universidad, ha publicado una carta Latina en forma de disertacion sobre las plantas nombradas* Arbores Dracones Botanicorum. *Habiendo florecido el año passado una de estas Plantas en los Jardines de Schombrun, baxo la direccion de Mr. Steckhofen, el Auctor de la disertacion, encargado por el Varon Vansvieten de examinarla, y hablar de ella; ha notado que no es la A*sparagus Draco Linnæi; *sino un nuevo genero, a que dá el nombre de Storckia, denominacion propria para recordar los servicios esenciales que Mr. Storck ha hecho al Publico con utiles descubrimentos. La flor de esta especie de palma, que es muy rara, no se habia hasta ahora conocido por los Botanicos.*

luſtratum, & Tibi inſcriptum propediem prœlum ſubibit.

Vale, Vir Celeberrime, in ornamentum, & incrementum Artis.

Dabam e Viridario Botanico, die 21 Sextilis 1768.

I.

SAnguis Draconis est resina, quæ e variis arboribus colligitur Κιννάβαρις a Dioscoride vocatur, a recentioribus Græcis Αἷμα δράκοντος, Arabibus *Alachnen* appellatur, omissis *Plinii*, & *Solini* fabulis.

In variis Regionibus & ex diversis plantis sanguis Draconis præparari fertur; in Insulis Canariensibus, præcipue in illa *Portus Sancti* prope *Maderam*, & in ipsa *Madera*, in *Jamaica*, & *Madagascar* ex *Dracone arbore Clusii*. In *Amboina*, aliisque Indiæ Orientalis tractibus ab *Arundine*, quæ a *Kæmpfero* (*Amoenit. exot. p.* 552. 554.) *Arundo farcta*, seu *Palma pinus*, *Palma Amboinensis*, Indis *Rotani Dsjerenang* dicitur. Pariter in *Java*, India Orientali a *Pterocarpo* (*Linnæi Fl. Zeylanica* 417.) seu *Dracone arbore Indica siliquosa, populi folio*, *Angsana*, vel *Angsava Javanica.*

vanica. Comm. hort. 1. *p.* 213. *t.* 109. & demum in nova Hispania ab arbore, quam *Hernandez* (*Plant. Animal. Mexic. Hist.* 59.) *Sanguinis arborem*, & Americani *Ezquahuitl* vocant.

Draconem arborem *Clusius* primum Olisipone vidit post monasterium S. Virginis a Gratia. Cel. Eques *Carolus Linnæus* hanc arborem mihi indicavit in Regio Horto ad *Alcantara*, quam sextili mense floridam observavi; cujus genus adhuc dubium erat *quamdiu flores nobis non visi, quos ad* Asparagum, *aut* Medeolam *proximè accedere rescripsit* Loefling, *qui in Lusitania horum iconem vidit.* (*Demonstrationes plantarum in Horto Upsal. Joh. Hojer. Amoen. Acad. vol.* 3. *pag.* 407.) & *Linnæus* in ultima editione Specierum plantarum p. 451. *Fructificationem, quam etiamnum Olisipone, & in Hispania producit, non obtinui.*

II.

II.

AUCTORES, qui Draconis aliquam descriptionem tradiderunt, fuere.

Clusius. *Hisp & Hist.* 1. Parkinsonus *Theat.* 1531. Joh. Bauhinus 1. 402. Raius *Hist.* 2. 1598. Jonstonus *Dendro*: 288. Ochs *Dissertatio de Sanguine Draconis. Altorfii Meierus* 1712. Bayerus &c..

III.

CLASSIS

Ad Hexandriam monogyniam spectat.

IV.

ORDO NATURALIS an Liliaceis? Quis vero cum *aloe*, & *yucca* aliquam affinitatem dubitare posset, Draconem incertæ sedis, seu inter vagas plantas enumerabit.

V.

V.

SYNONYMA. Draco arbor. *Clusius Hisp. & hist.* 1. *Lobel. Cast. Lugd. Bauh. pin.* 505.

Arbor Gadensis Possidonii forte apud Strabonem Draco. *Tabern.*

Arbuscula Dragonalis. *Fragosus.*

Palma foliis longissimis pendulis, absque pedunculis e caudice glabro enatis. *Boerhaave. Lugdb.* 2. *pag.* 169.

Cordyline foliis inermibus integerrimis flaccidis. *Roy. Lugdb.* 22.

Yucca Draconis. *Hojer. Amoen. Acad. Linnæi. vol.* 3. *p.* 407.

Asparagus? caudice simplici, foliis ensiformibus mucronatis subcarnosis, imbricatis patentibus. *Linnæus Sp. pl.* 451.

VI.

Habitat in India Orientali, &c.

VII.

DESCRIPTIO.

CALIX nullus.

COROLLA sexpartita A.A., unguibus cohærens. *Laciniæ* ovatæ, apice acuto incurvato, pubescente: dorso carinatæ G, revolutæ A. Fig. III.

STAMINA *Filamenta* sex, erecta, corollam æquantia, unguibus inserta: inferne membranacea, medio ovato-compressa incrassata, superius subulata. *Antheræ* oblongæ incumbentes A. B.

PISTILLUM *Germen* ovatum sex sulcis striatum. *Stylus* F longitudine staminum, subangulatus. *Stigma* trifidum, obtusum.

PERICARPIUM. *Bacca* F. ovata sexsulca, trilocularis.

SEMINA tria ovato-oblonga, apice incurvato.

Arboris altitudo est $18\frac{1}{2}$ pedum Parisiensium.

TRUNCUS, Caulis longitudo est Fig. I.

8 pedum. Circumferentia 3 pedum & $7\frac{1}{2}$ pollicum. Caulis arboreus, scaber, subcinereus, rimosus, e cortice humorem fundens, qui, in rubram lacrymam densatus, *Sanguis Draconis* appellatur. Lateraliter prope summitatem emittit pedales, aut bipedales ramos nudos, dependentes, extremitate digitatos. In caulis summitate exeunt sex rami divaricati, nudi, læves, cum aliquibus lateralibus ramis dependentibus A. Illorum unusquisque in duos aut tres ramos (dependentibus pariter ornatos, & subdivisos in duobus aut tribus minoribus ramis moniliformibus bipedalis, aut amplius, longitudinis, & brachialis crassitudinis) desinit, qui

Fig. II. striis, seu scissuris linearibus circularibus se invicem intersecantibus, & rubrâ lacrymâ turgidis ornatur. Ab eorum extremitate exeunt folia.

Fig. II. IV. FOLIA pedalia, ensiformia, mucronata, apice semi-involuta, subcarnosa, lucidè virentia, longitudinaliter stria-

ftriata, intus, & extus carinata, imbricata, bafi dilatata, rubra, fubrotundis complanatis rubefcentibus globulis afperfa; qui funt lacrymæ e foliorum vafis excretoriis feparatæ, & ibi concretæ.

Ex centro apicis rami foliis circumdato furgit racemus bipedalis, fuberectus, compofitus, fubfoliatus, albo-virefcens, apice racemofo fimplici, ramis alternis horizontalibus, qui in bafi duobus aliis minoribus patentibus oppofitis, (omnibus racemofis) donatur. In ramorum extremitate ftipularum flocci. Fig. II.

Flores breviter pedunculati e pedunculo facile decidentes ob articulationem C, plerumque quatuor H. ab eodem centro, ftipulis quatuor lanceolatis I. circumdato oriuntur. Eorum longitudo, dum claufi fint, eft 4. linearum. Aperti, laciniæ funt revolutæ A. Mane claufi, vefpere aperiuntur. Externus color in bafi eft fpadiceus, reliquus eft albo-virefcens, interne albus. Fig. III.

FRU-

FRUCTUS Bacca ovalis sex-sulca F, trilocularis, continens tria semina ovato-oblonga apice acuto incurvato. Color flavescens.

VIII.

Character artificialis.

Draco *yucciformis*. COR infera 6-petala, revoluta. Bacca 3-sperma.

IX.

PHARMACEUTICA. Draco Olisipone sub dio viret, & sub caniculæ æstu resinam exstillat, quæ arboris incisionibus copiosius colligi posset. Duas resinæ species habemus. Prima, quæ in globulos diametro 6, aut 7. linearum concrescit, externe lateritii coloris, interne nitentis, & coloris lapidis granati semiopaci. Secunda, quæ in corticis scissuris irregulariter exsudat, & in subtiles laminas concrescit lateritii coloris: his adjungere potes globulos illos

com-

complanatos, pellucidos, rubescentes in foliorum superficie indicatos. De variis speciebus resinæ vide *Geoffroy mat. med. Savary Diction. de Commerce Sang de Dragon.*

Resina hæc est friabilis, obscure rubra, quæ trita pulchrum rubrum sanguineum colorem ministrat. Dumtaxat vini spiritu, aut oleosis solvitur. In igne exhalat fumus subacidus. Constat oleo crasso copioso, & acido sale simul permixtis; parum vero partium volatilium oleosarum continet.

PRÆPARATA. Ejus tinctura. Dentiscalpia hac obducuntur.

COMPOSITA. Emplastrum stypticum, Pilulæ Helvetii, & quædam electuaria &c.

SELECTUS. Resina in tabulis impurior, in globulis vero optima.

DOSIS. In Hæmorrhagiis, Dysenteria, Gonorrhæa, & fluore albo hujus resinæ dosis est a scrupulo uno usque ad drachmam.

QUALITATES. Resina inodora, insipida.

X.

VIS. Incrassans, adstringens.
USUS. Externe ad ulcera manantia exsiccanda, vulnera glutinanda, vacillantes dentes firmandos, & hæmorrhagias, albumine ovi subacta resina, adhibetur.

Interne itidem in profluviis, Diarrhæa, Dysenteria.

XI.

USUS MECHANICUS. Aurifabris, & gemmariis usum hujus resinæ esse scribit Parkinsonus ad encausta, & suppositum (ut vocant) pro folio ad gemmas, & lapides pretiosos illustriores, & nitidiores repræsentandos. Vitrariis etiam ad vitra colore cremisino tingenda, pro fenestris &c.

Pictoribus quoque hæc inservit, & ex ea vernix rubra, qua cistæ, & pyxides Sinenses obduci solent.

DIS-

DISSERTATIO

DE STUDIO HISTORIÆ Naturalis

Necessario in Medicina, Œconomia, Agricultura, Artibus, & Commercio.

Naturalem Historiam earumque rerum, quæ in terris gignuntur cognitionem, valde esse utilem, & necessariam, jamdiu convenit inter Doctos (1), nec quisquam in dubium revocabit, modo verum fate-

B ri

(1) *Discours sur l'utilité des Cabinets d'Histoire naturelle dans un' etat, & principalement en Russie. Par Mr. Madonetti à Pétersbourg. 1766.*

ri velit (1). Tædet propterea illorum, qui hujusmodi studium *meram quandam curiositatem* (2) vocant, & ad horas fallendas, & ad animi aliquam oblectationem capiendam aptum putant, nec tantum ab eo utilitatis percipi posse credunt, ut a multis coli debeat. Horum ego sententiam, si locus esset, multis verbis refutarem: nec quidquam mihi tam esset jucundum, quam a nonnullorum animis hujusmodi errorem convellere. Magni momenti res est: ut ignavus mihi videar, si eam intactam omni-

(1) Cl. Gedner = Quæstio historico-naturalis = *Cui Bono?* in *Amoe. Acad. Linnæi* 3. p. 231. „ Omnia, quibus homo sustentatur, & „ pinguescit, vestitur, & superbit, conserva„ tur & elatus animo, necnon omnia, quæ „ dici queunt vestium pompa, splendor, di„ vitiæ, deliciæ, & necessitas ex hisce primam „ nacta sunt originem. Sine illis enim homo „ esset æque nudus, ac ille est creatus, atque „ in mundum editus“.

(2) Sed qualis sit hæc *Curiositas*? Vide specimen Olai *Soderberg de Curiositate naturali. Amoen. Acad. Lin.* 1. 429.

omnino relinquam. Pauca igitur afferam, ut labor illorum, qui in naturalibus rebus colligendis, investigandisque occupantur, non solum ab imperitorum calumniis vindicetur; verum etiam in dies magis, magisque excitetur.

Scientia naturæ *Physices*, & *Chemiæ* (1) nomine comprehendit elementa, nomine vero *Mineralogiæ*, *Hydrologiæ*, *Botanices*, & *Zoologiæ* quatuor naturæ regna.

I. MINERALOGIA in cognoscendis terris, lapidibus, salibus, bituminibus, semimetallis, metallis, intimisque nostri globi partibus versatur.

Neminem profecto latere arbitror terrarum varii generis cognitionem in arte Figulina, Vitraria, Tinctoria,

(1) Quantæ utilitatis Chemia sit Artibus, vide *Discours preliminaire du Traducteur. Leçons de Chymie propres à perfectionner la Physique, le Commerce, & les Arts. Par Mr. Shaw.*

ctoria, atque in agris colendis admodum esse necessariam.

Neque vero calcarios, arenarios lapides, marmora, gypsa, saxa, ardesias Architectus sine sui, & aliorum detrimento ignorare potest. Certe in fodinis curandis hæc omnia cognosci debent.

Achates, jaspides, &c. quàm multis ornamentis urbium, & civium commodis inserviunt?

Sæpe quibusdam *Spatis* utimur ad metalla liquefacienda: sine arenis, quartzis, aut silicibus res Vitraria nulla est. Magno stat gemmarum cognitio. Ollarii lapides vasa conficiunt, quæ igni magis resistunt, quàm figulina. Amianto incombustibiles telæ fiunt. Molybdæna Chemicis, & Delineatoribus inservit.

Vitriola (1) in arte Tinctoria, Co-

(5) Si rotarum radii rhedæ in aqua vitriolica ebulliant, in rotæ centro, ubi facilius sæpe putrescunt, non putrefiunt. Insuper si lecti ligna abluantur aquâ vitriolicâ, cimices, aliaque insecta abiguntur.

Coriaria, in Medicina adhibentur.

Alumen (1) in arte Tinctoria, in nitri, ſacchari defæcatione, &c.

Nitrum in Medicina, pyrio pulvere, arte Vitraria, metallorum fuſione.

Sal ammoniacum, Borax metallorum fuſionem promovent.

Salis marini, gemmæ, glauberiani, alcalini uſus nemo ignorat.

Naphtæ, Petrolei uſus in lucernis, ſuffumigiis, tormentis bellicis, medicina &c.

Lithantracis, ſeu carbonis foſſilis utilitas omnibus nota eſt, & præcipue iis in locis, quibus ſylvarum defectus (2).

Succino artifices utuotur in *verni-*

---

(1) Ligna, poſtquam in aquâ aluminoſâ, aut vitriolicâ fuerint infuſa, igni obſtant, neque umquam flammam concipiunt; quod optimum pro ædificiis, utenſilus &c. Eadem ligna ſic præparata non putreſiunt.

(2) *Mémoire ſur l' utilite, la nature, & l' exploitation du Charbon minéral. Par Mr. Tilly. Paris. 1758.*

nicibus, multaque efficiunt magni æstimata a Persis, Turcis, Chinensibus.

Ambra suffumigia ministrat.

Sulphure dealbantur pani lanei, holoserici. Sulphur basis est pulveris pyrii &c. præstans etiam remedium(1).

A pyritibus elicimus vitriolum, sulphur (2).

Mercurius in auri, argenti separatione, inaurandis metallis, in speculis vitreis, Physica, Medicina adhibetur. Cinnabar in arte pictoria &c.

Arsenicum cupro, & ferro argenteum colorem tribuit, metalli refractarii fusionem promovet, & ad specula ustoria imprimis inservit (3).

Co-

(1) De sulphuris viribus præcipue in morbis pectoris, vide Mathiam Untzerum. De sulphure *Tractatus Medico-Chymicus. Halæ-Saxonum.* 1620. § 3. *p* 26.

(2) *Jean-Frederic. Henckel Pyritologie. Paris.* 1760.

(3) Cum Arsenicum dissolvatur in oleis & pinguedine, eo uti possumus pro balsamis, *vernicibus* ad ligna coperienda, ut a putrefactione, & ab insectis tueaptur.

Cobalti usus in arte Figulina, Vitraria omnibus patet.

Antimonio stannum album evadit: antimonio, & plumbo Typographorum characteres efformantur; eodem utuntur Figulini, & Fusores ad auri depurationem: magnum etiam remedium est.

Wismuthum metallorum fusionem facilem reddit; cuprum, stannum dealbat; hoc postremum durum etiam, & sonorum efficit.

Zincum dealbat stannum; cupro aureum colorem tribuit; ad æs conficiendum adhibetur.

Auri, argenti, ferri, cupri, plumbi, stanni fodinæ, quantæ sint utilitatis, non opus est dicere: integrum vero librum de iis Agricola scripsit. Septimum metallum paucis abhinc annis detectum, id est *Platina*, (1) plures utilitates nobis suppeditare potest.

Sta-

(1) Vide Commentaria quatuor de hoc metallo Cel. *Lewis Transact. phil.* 1754, & C.c.

Stalactites pulchra alabastra nobis ministrant. Tophi optimam calcem in ædificiis subaqueis præbent.

Ex quibusdam animalium ossibus petrefactis *Turchoides*, tamquam gemmas æstimatas, habemus. Testacea fossilia certo quæque ordine distributa & eximium ornamentum domibus privatorum & Principum addunt; & globo, quem incolimus, quænam olim facies fuerit, edocent, & quàm magna, & admiranda dubitare non sinunt. (1)

II. HYDROLOGIA aquarum naturam considerat; modumque tradit, quo præstantiores aquæ ad potum co-

Cel. *Theodori Scheffer Obs. in Act. Acad. Svecia.* 1751. *& le Platine, l'orblanc, ou l'huitième metal. Recueil d'experiences faites dans les Academies Royales de Londres, Svede &c sur une nouvelle substance métallique tirée des mines du Perou, qui a le poids & la fixite de l'or. à Paris.* 1758.

(1) *Talliamed, ou entretiens d'un philosophe Indien, avec un missionnaire François sur la diminution de la mer, par Mr. de Maillet. a l'Haye. Paris.* 1755.

cognoscantur. Ea fit, ut ab aqua marina, aut fontana melius, commodius, utilius sal eliciatur; ac demum quid aquæ omnes in se contineant, sciri possit. Quæ omnia quantas utilitates afferant ad vitam regendam, ac salutem conservandam, non est opus verbis explicare.

III. BOTANICA est Scientia naturalis, quæ Vegetabilium cognitionem tradit (1).

Œco-

(1) „ Ut firma ejus cognitione neque carere fas sit Medico, neque Chirurgo: Pharmacopeus autem, & Rhizotomus Artem hanc callere omnino debeat. Quid itaque magis necessarium, quid magis ex usu, his, qui animum ad discendam medicinam applicant, quàm ut sedulo discant prius herbarum medicatarum facies perfecte cognoscere, utrasque ita tenere, ut temere errare in hisce nequeant? " *Boerhaave Index alter praef.* 10.

„ Vegetabilia per insignem illum sui usum, & præstantiam in *Medicina*, in *Œconomia*, in *Operibus manufactis*, in *Commerciis*, in re denique culinaria multo maximam, homines omnis ævi ad studium *Botanices* impigre colendum exstimularunt ". *Samuel Naucleurus. Descriptio Horti Upsal. proem. p.* 21. *Amoen. Acad. Lin. v.* 1.

Œconomicus Vegetabilium usus generi humano utilissimus, & necessarius est. Quibusdam plantis utimur pro pane, cibo, potu, medicina, amictu, ædificiis, instrumentis, opificiis, tincturis &c. (1).

IV. ZOOLOGIA describit animalia. Ex Pecudibus habemus carnes, corium, vellera, pinguedinem. Ex avibus carnes, ova, plumas, pennas. Piscium usus in piscatura, œconomia, mechanica, medicina, &c.

Insectorum etiam non exiguus est usus (2). Apis mellifera dat mel, ceram,

(1) Vide Cel. Linnæi *Principes de l'Oeconomie fondes sur la Science naturelle, & sur la Physique. Journal Oecon Mai.* 1752. p. 40. & *Oekonomische Pflanzen historie, nebest dem Kern der Landwirthschaft, Garten-und Arzneykunst, entworfen von Baltasar erhart. Ulm. und. memmingen. Bog. XII. B.* 1753. 1762. S. Œconomica plantarum historia, cum selectis observationibus ad rem rusticam, horti culturam, & medicinam pertinentibus.

(2) Carolus de *Geer* Orationem conscripsit de Insectorum utilitate, & Cl. Christianus *Biörklund* Diss. *de Usu cognitionis Insectorum, Aboæ.* 1747.

ceram, quædam formica gummam laccam. Ex vesparum nidis chartam habemus. Coccinella, coccus, chermes vividiores colores. Bombyces sericum præbent: demum quibusdam insectis utimur in medicina facienda.

An quis ignorat in Testaceis quibusdam margaritas contineri; quædam ex iis pulchrum purpureum colorem exhibere, alia pro monetis, vasis ad lavacra, pocula: calx testaceorum ad dealbandam ceram, telam &c. pro agricultura: corallia multis ornamentis, & commodis inservire?

Si enumerare vellem quidquid ab his naturæ regnis accipimus, nimis a proposita brevitate discederem: satis sit scire naturalem Historiam in iis omnibus versari, quæ ad hominum utilitatem, vitam, salutem, & commodum spectant; finis enim hujus scientiæ est admiratio Creatoris, & utilitas hominis. Necesse est igitur rerum omnium naturam, quàm maxime fieri potest, cognoscere, quo facilius

cilius utilia ab inutilibus fecernantur, inter fe comparentur, & in communem ufum transferantur.

De Agricultura quid dicam, fine qua nulla effet hominum vita? Ad eam vero rite exercendam, fcire omnia Vegetabilia, terrarum vim (1), ac naturam neceffe eft intelligere, & quantum fingulæ vegetabilibus ferendis conveniant. Harum rerum peritus fterilem terram fœcundam reddet; exteras, & indigenas utiliores plantas in apricum proferet.

Hic fponte oritur *Ciftus ladanifera*, ex qua ladanum hauritur: *Refeda luteola*, *Rubia tinctorum* (2) *Quercus coccifera*, *Drofera Lufitanica*, ex qua pulchrum rubrum colorem; *Lichen*

(1) *Agricultura fundamenta Chemica*, *Akerbrukets Chemiska*, *Grunder*, *Præfide Joanne Goftchalk.* Wallerio, *publice ventilanda exhibet Guftavus Adolphus* Gyllenburg *Comes. Upfaliæ.* 1761. *p.* 134. 190.

(2) *Rubia Tinctorum* in Hifpania quoque nunc colitur, ut e Matritenfibus ephemeridibus an. 1764. *Martio menfe*, *p.* 88. *apparet.*

chen roccella, plantæque aliæ ad Pictorum, Tinctorumque: ad usum autem vitrariorum, ad saponem conficiendum *Salsola soda* (1) &c. Hispani, Itali &c. ex quarumdam cultu

(1) *La Soude de barille est fort abondante en Espagne, & d'une qualite supérieure a toutes celles que l'on a connues jusqu' à present. Les etrangers en ont besoin d'une grande quantite pour leurs manufactures de verres, & de savons: ainsi cet objet merite un soin particulier. Don Geronymo de Ustariz Theorie & pratique du Commerce. Paris* 1753. *ch.* 8. *p.* 60.

Les etats de Languedoc, & la Societé d'Agricolture, du Commerce, & des Arts de Bretagne s'occupent à la recherche de moyens de naturaliser la plante barille (Soude) en France; si cela arrivoit, les glaces, les verres, les cristaux, & l'aprêts des fils, des toiles, & des soies, coûteroient beaucoup moins; & l'on fait voir, que cette plante est une des productions naturelles des plus interessantes dans le Commerce. Diction. Savary, Soude.

Vide *Mémoire sur les plantes à faire de la Soude, & sur la maniere de la fabriquer. Mr. Fontanet. Journal de l'Agriculture, du Commerce, & Finances. Juillet,* 1765. *à Paris.*

tu ingentes utilitates capiunt. Magno Reipublicæ bono Agricultura inservit, tantumque in se momenti habet, ut ejus caussa Angli, Galli, Dani, Sueci, Germani, Itali Academias instituerint, ac præmia decreverint (1). Præter alias scientias, quas primus in Lusitaniam Ex. Comes Oeyrensis Regis Fidelissimi Consiliarius, & Adminifter &c. introduxit, silentio prætereunda non est Agricultura, & Historia naturalis, qua Lusitani noscere possunt omnia sua naturæ bona (2).

Quantæ utilitatis esset charta Minerologica (3) cujuscumque Provinciæ,

(1) Jul. Bernh. Rohrs *De excolendo studio œconomico tam Principum, quàm privatorum. Lipsiæ.* 1712.

(2) Cel. Linnæus in Epistola die 12 Februarii 1765. „ Bone Deus! Si Lusitani no-„ scent sua bona naturæ, quàm infelices es-„ sent plerique alii, qui non possident terras „ exoticas! "

(3) *Idée du Docteur Martin. Lister pour l'exécution des nouvelles Cartes minéralogiques.*

ciæ, descriptio plantarum (1), animalium, aquarum analysis, enumeratio terrarum, lapidum, salium, sulphurum, carbonum fossilium, semimetallorum, metallorumque? Hæc postrema, cum in terræ visceribus delitescant, indigent arte, ut detegantur; deinde experimentis, ut in usum œconomicum, & commercium transferantur (2).

Huc

ques des differens endroits &c. Transf. Ph. an. 1684. *n.* 164. *art.* 2.

De Chartæ Mineralogicæ utilitate vide Cel. *Guettard Sur les avantages, que l'on peut retirer d'une Carte Mineralogique de la France. Journal œcon. Jul.* 1752. *p.* 113. *Av. p.* 46.

(1) Regio jussu Cel. *Oeder* Daniæ plantas eleganter ære incisas, & vivis coloribus pictas edere curat.

(2) *La plû part des Souverains d'Allemagne ont senti de quelle importance il étoit de favoriser les recherches des substances, que la terre renferme dans son sein; on n'a pour s'en convaincre, que à jetter les yeux sur les ordonnances, & Reglemens des mines. En effet, les avantages, qui en resultent sont tres-grands, & tres-propres à étendre nos connoissances*

Huc trahi potest, quod *Pott* scripsit (1). *Si chaque Prince dans ses etats faisoit faire une Histoire naturelle bien exacte, & bien detaillée, qui renfermât la description de différentes especes de Terres, & des Pierres, qui se trouveroint dans chaque Province, & faisoit tenter des expériences pour trouver les usages aux quels on pourroit les appliquer; quel avantage n'en résulteroit pas pour les manufactures, & pour les Arts? On trouveroit souvent par-là que l' abondance d'une Province seroit en état de compenser la disette d' une autre.* Hac

---

sances dans l' Historie naturelle, & peuvent être d'une grande utilité, tant pour le Prince, que pour ses sujets. Comme ces recherches demandent souvent de la dépense, il seroit à souhaiter, qu' un Souverain voulût y entrer; la dépense, qu' il feroit pour cela, ne seroit point inutile, attendu que souvent on pourroit décourir chez lui des substances, que l'on est obligé de faire venir à grands frais de chez l'etranger. M. Jean. Gotlob Ledmann. Doct. Conseiller des mines de sa Majesté Prussiene. L'Art des mines à Paris. 1759. t. 1. p. 314.

(1) *Lithogéognosie. praf. p. VI.*

Hac de caussa ego Hetruscos, Lunenses, Bononienses montes peragravi. Serenissimi Mutinæ Ducis mandato, locorum, quæ ad ejus ditionem pertinent Historiam naturalem confeci, ut quidquid œconomicis usibus, commercio utile esset, detegerem, atque periclitarer. Inveni itaque plures terras ad artem Figulinam, Vitrariam, Lanificam, Tinctoriam, & Agriculturam apprime utiles; inveni etiam pulcherrima marmora, alabastra, gypsa &c. silices, acathes, jaspides, crystalla, ollares lapides, asbestum, sal fontanum, vitriola, naphtam, lithantraces, seu carbones fossiles, sulphur, pyrites, arsenicum, fodinas ferri, cupri, plumbi &c. Testacea fossilia; multas aquarum mineralium species (1): plantas demum, & animalia observavi.

(1) Quarum chemicas analyses edidi seq. opusculis. *Analisi d'alcune acque medicinali del Modenese. Padova.* 1760.

Dell' acqua di Brandola dissertazione. Modena. 1763.

Sacræ Cæsareæ Majestatis jussu pariter conscripsi naturalem Historiam Mediolanensem, quam nobilissimo Comiti *Carolo de Firmian* ejusdem S. C. M. Administro in *Lombardia Austriaca Plenipotentiario* tradidi: in qua terras examinavi, lapides enumeravi, ac descripsi; scilicet lapides calcareos, marmora, alabastra, gypsa, lapides arenarios, scissiles, jaspides, silices, crystalla, lapides granatos, pseudo-topazios, saxa, molybdænam, plures ferri, plumbi admodum divites fodinas: quorum metallorum docimastica experimenta institui. Sequuntur exuviarum marinarum enumeratio, ligna petræfacta, ossa humana lapidi inclusa, stalactites &c., ut quoque Flora, & Fauna.

Triumvirum Litterariorum Patavinæ Universitatis jussu tractatum scripsi de Patavinis Thermis (1).

Ex

(1) *Tractatus de Thermis agri Patavini. Patavii*, 1761.

Ex quibus omnibus patet, qualis ſit hujusmodi *Curioſitas*, & quantum Hiſtoriæ naturalis ſtudium proficuum, & neceſſarium ſit.

CONSPECTUS MUSEI DOMINICI VANDELLII

Patavii 1763.

Hoc Museum originem habuit ab itineribus vario tempore a Vandellio peractis per Hetruscos, Bononienses, Mutinenses, Mediolanenses, Patavinos montes, per mare Thyrrenum, & Adriaticum. Agri Mutinensis, ac Mediolanensis Naturalem Historiam ipse Vandellius scripsit, quæ novas plantas, novaque insecta continet, præter varias admodum divites mineras. Multa adjunxit Cel. Targionii Hetruscis itineribus, novaque animalia, ignotasque plantas in Adriatico mari invenit, quæ inservire possent ad Cel. Donati historiam hujus maris augendam.

Incre-

Incrementum dein suscepit Museum e rarioribus Naturalibus rebus, quas amicorum auxilio Vandellius obtinuit ab Ægypto, Græcia, Sicilia, Gallia, Germania &c.

Museum XXVIII. armariis, s. pluteis constat.

I. HUmus. Cretæ. Argillæ. Margæ, simplices & mixtæ. Pictorum Terræ Terræ salinæ, sulphoreæ, bituminosæ. Ochræ ferri, cupri. Arenæ diversarum specierum simplices & compositæ. Arena ferraria. Arena conchacea &c.

II. Lapidea calcarei colore, mixturâ varii.

III. Marmora polita, ultra 300. species.

IV. Gypsa. Selenitæ. Lapides speculares: Rhomboidales: Bononienses. Spatha crystallizatione, colore, mixturâ distincta, Geodes spathosæ.

V. Schisti. Lapides fissiles. Cotes, & Coticulæ. Lapides arenarii.

VI. Silices varii colorati. Chalcedonii cum conchyliorum operculis &c. Jaspides non politi. Achates, inter quas una, cujus longitudo est unius pedis Parisiensis, & novem pollicum, latitudo unius pedis, & septem pollicum; crassities sex pollicum.

VII. Lapides elaborati. Silices, Petrosilices. Porphyrites. Jaspides. Chalcedonii, Achates, Onyces. Jaspo-onyces. Opali. Dendrachates. Lapides Lazuli. Rubini. Sapphiri. Topazii. Smaragdi prasma. Amethysti. Granati, eorumque matrices.

VIII. Quartza. Crystalla, Crystallorum concretiones colore, figura, & accidentibus distinctæ.

IX. Lapides ollares. Amianti; Cartha ex ipsis. Asbesti. Lapides Cornei. Lapides picti, scilicet Dendrytes, Dendrophori. Lapides heteromorphi, aut Lusus Naturæ.

X. Lapides mixti.

XI. Salia. Vitriola. Alumina. Nitrum. Natron Ægypti. Acidum vitriolicum fossile. Salia ab aquis mi-

nera-

neralibus extracta. Salia alkalica. Sal ammoniacum naturale &c. Borax.

XII. Naphta. Petroleum. Ligna bituminosa. Lithantraces. Gagates. Succina cum occlusis insectis. Ambræ. Sulphura, simplicia, & mixta. Diversæ species pyritarum, marcasitarum.

XIII. Mineræ Mercurii, Risigalli, Auripigmenti, Cobalti, Antimonii, Bismuthi, Zinci, Molibdenæ. Minerarum superficies.

XIV. Ferrum nativum in granulis. Mineræ Ferri albæ germinantes, & reliquæ Ferri mineræ. Cuprum nativum foliaceum, & aliæ Cupri mineræ simplices & mixtæ. Plumbum viride. Mineræ Galenæ; Pseudo-Galenæ &c. Mineræ Stanni. Argentum nativum dentatum. Argentum nativum capillare &c., & reliquæ hujus metalli mineræ; ut quoque illæ Auri simplices, & mixtæ diversarum Regionum.

XV. Montium ignivomorum eructamenta, seu pori ignei, pumices &c.

&c Incrustata salina; sulphurea, metallica. Incrustata aquarum mineralium, Tophi, Stalagmitæ, Pisolithi, Oolithi, Alabastra polita.

XVI. Phytotypolithi foliorum plantarum. Ligna petræfacta, inter quæ tria habent longitudinem trium pedum, & quinque pollicum, perbellè characterizata, ferro, & lithantrace mixta. Lignum in jaspidem conversum cum auri minera, quod veram ligni figuram servat; ejus longitudo est trium pedum, diameter quinque pollicum. Mineralizata vegetabilia aluminosa, Arbores subterraneæ carbonariæ, Ligna fossilia, Carthæ naturalis fossilis.

XVII Plantæ marinæ fossiles. Corallia. Milleporæ. Tubiporæ. Hippuritorum articulationes. Astroitæ, Fungitæ Cerebritæ. Escharæ. Porpitæ. Petræfacta animalia. Xylostea humana lapidea, & alia indurata, Xylostea quadrupedum. Ebur fossile. Turcoides. Glossopetræ lamiarum, luciorum. Bufoniti. Astacolithi. Belemniti. XVIII.

XVIII. Echinitæ discoidei, conoidei, ovarii, mammillares, fibulares, cordiformes. Echinorum exuviæ: officula. Lapides judaici. Trochitæ. Entrochitæ. Asteriæ. Zootypolithi piscium. Conchylia mineralizata, spathosa, achatosa.

XIX. Conchyliorum epidermata fossilia. Balani. Myeæ. Solen. Tellinæ. Cardia. Chamæ. Ostreæ. Anomiæ. Mytuli Bullæ. Volutæ. Buccina. Strombi. Murices. Trochi. Turbines. Helices. Neritæ. Patellæ. Dentales. Tubuli, &c.

XX. Conchylia lapidea. Ammonitarum copiosa collectio. Nautilitæ. Tubulitæ. Vermiculitæ. Cochlitæ, Nerititæ. Trochitæ. Buccinitæ. Strombitæ. Volutitæ. Cylindritæ. Muricitæ. Purpuritæ. Globositæ. Tellinitæ. Gryphitæ. Ostracitæ. Chamitæ. Musculitæ. Mytulitæ. Bucarditæ. Pectinitæ. Solenitæ. Terebratulitæ. Balanitæ. &c.

XXI. Ætitæ. Geodes. Calculi ex diversis animalibus.

XXII. Corallia rubra, alba. Placentæ coralloides. Tubiporæ. Reteporæ. Madreporæ. Astroitæ. Cerebritæ. Fungi marini. Isides. Gorgoniæ. Alcyonia. Tubulariæ. Eschariæ. Corallinæ. Sertulariæ.

XXIII. Lithophytorum variæ species. Fucorum, Spongiarum multæ species. Pilæ marinæ. Zoophyta. Cancri. Pisces. Testudines, &c.

XXIV. Coochylia marina, lacustria, fluviatilia, terrestria, quorum genericam nomenclaturam brevitatis causa prætermitto.

XXV. Insecta. Animalium partes. Crocodilli. Præparata Anatomica corporis humani, &c.

XXVII. Ligna. Fructus exotici. Fungi. Plantæ monstruosæ. Resinæ. Balsama naturalia.

XXVIII. Antiquitates sc. Urnæ. Lacrymalia vasa. Lucernæ. Idola. Vota, &c. & circiter 3000. monetæ Romanæ, &c.

DOminici Vandellii Philosophi ac Medici, Regiæ Societatis Scientiarum Upsaliensis, Litterariæ Ravennatis, Imperialium Societatum Botanices Florentinæ, & Physiocriticæ Senensis, Academiæ Patavinæ sodalis.

Epistola de *Sensibilitate* Pericranii, Periostii, Medullæ, Duræ Meningis, Corneæ, & Tendinum. *Patavii*, 1756. 8.

Epistola secunda, & tertia de *Sensibilitate* Halleriana. *Patavii*, 1758. 8.

Dissertationes tres. I. De Aponi Thermis. II. De nonnullis Insectis terrestribus, & Zoophytis marinis. III. De Vermium terræ reproductione, atque Tænia Canis. *Patavii*, 1758. 8.

Analisi di alcune acque medicinali del Modonese. Padova, 1760. 8.

Tractatus de Thermis agri Patavini: accessit Bibliotheca Hydrographica: & Apologia contra Cel. Hallerum. *Patavii*, 1761. 4.

Epis-

Epistola de Holothurio, & Testudine coriacea ad Cel. Equitem Carolum Linnæum. *Patavii*, 1761. 4.

Dell' acqua di Brandola dissertazione. Modena, 1763. 4.

Historia Naturalis agri Mutinensis. Tom. 2. cum carthis geographicis, & variis iconibus.

——— agri Mediolanensis. Tom. 1. cum iconibus fossilium, & plantarum.

Supplementum Naturali Historiæ Hetruriæ.

——— Historiæ Naturali Maris Adriatici.

Dissertationes variæ ad Historiam Naturalem, Medicinam, Chirurgiam pertinentes.

FINIS.

